

JÁSZÁGÓ
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE
2017

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Jászágó bemutatása	4
• Településtörténet	4
• Településszerkezet	6
3. Örökségünk	10
• Védett természeti értékek	10
• Egyedi tájértékek	14
• Épített örökség	15
• A múlt emlékei	22
4. Eltérő karakterű településrészek	27
5. Építészeti útmutató	28
6. Mai példák	34
7. Utcák, terek	38
8. Reklámtáblák	43
Impresszum	44
Tájérték kataszter (melléklet)	

1. BEVEZETÉS

„Az építészetet szokás megfagyott zeneként emlegetni. És valóban nagyon sok hasonlóságot találhatunk egy zenemű és az építészet között.

Az építészet sokszínűségét adja a változatos utcák, terek, épületek sokasága, mint egy zenekarban a sokféle hangszer: vonósok, fúvósok, ütős hangszerek. Ugyanakkor, ha ezek egymásra tekintet nélkül zenélnek, lehet külön-külön még szép dallam is, amit játszanak, az összkép hamis.

Ugyanígy a házak is lehetnek eltérőek egymástól, más rendeltetésűek, de ha nincsenek tekintettel egymásra, zavaros, élhetetlen környezetet alakítanak ki.

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit.

Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelezőjellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása, az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik.

Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.”

2. JÁSZÁGÓ BEMUTATÁSA

TELEPÜLÉSTÖRTÉNET

Jászágó a Jászföld egyik legkisebb települése Heves megye határán. A települést egy 1478-ban kelt oklevélben említik először Ágó néven. Az ember jelenlétét bizonyító, 5-6 ezer évvel ezelőtti emlékeket is őriz a helytörténeti gyűjtemény.

A XIII. században az európai népvándorlás utolsó hullámaként érkező jászok, philiszteusok találtak otthonra községünk területén is. Gazdag kisvárost alkottak, önigazgatásuk, kapitányuk is volt, mint a többi jász helységnek.

A török hódoltság terheit Ágó is szenvedte. A sok szenvedés nem volt elég, a törökök felégették, a térkép ezután pusztaként jelezte helyét. A lakosság zöme Árokszállásra menekült, így történetünk a XVII századtól az Árokszálláséba olvadt.

I. Lipót a Hármaskör részeként Ágó pusztát is eladta a Német Lovagrendnek. Mária Terézia 1745 május 6-án kelt kisdiplomája, majd ennek 1751-es törvénybe iktatása lehetővé tette a jászok önmegváltását. A királyi diplomában Ágó pusztája is szerepelt, melyért 8 ezer rh. forintot fizettek.

Az első országos népszámláláskor (1780-90) már volt állandó lakosa Ágónak, 1 polgár, és 1 zsellér család 11 fővel szerepelt az összeírásban. 1828-ban az egri egyházmegye 40 lakost mutatott ki. 1855-ben tagosították az árokszállási határt, állandó helyre kerültek a redemptorok földjei, és kialakult az ágói tanyavilág. 1925-ben 500 lakosa volt, és június 21-én felszentelték a kápolnával egybeépített iskolát. 1944-ben 40 házat számláltak.

Akkorra a korábban telepített szőlő kiöregedett, nem telepítettek újat, kertészeti kultúrával próbálkoztak, magtermelési, öntözési kultúrák terjedtek.

A II. világháború itt is szedte áldozatait, nem csak a bevonult katonák között, hanem a lakosság a két átvonuló hadsereg harcaitól is szenvedett.

A tanyavilág nehéz esztendei voltak ezek.

1950-ben jegyzői kirendeltséget hoztak létre. 1952. január 1-én önálló közigazgatású, saját tanáccsal rendelkező Jászágót törvényesített a belügyminiszter.

1978-ban szerepnélküli településnek ítéltetett Jászágó és Jászárokszállás székhelyközséghez kötötték a sorsát.

Jászágó község 1990-től újra önálló és saját önkormányzattal rendelkezik, a körjegyzőségen keresztül van kapcsolata az anyatelepüléssel, majd 1998-tól önálló jegyzővel, 2010-től ismét körjegyzővel működik a település önkormányzata.

A településre vonatkozó adatok:

- település kiterjedése: 207,9 ha
- belterületi utcahossz: 15.300 méter
- fedettsége, burkolt felületek aránya 57,7 %.

A településünk népességmegtartó ereje gyenge, mert hiába, hogy a megélhetés részben biztosított, de aki nem tud a mezőgazdaságban dolgozni, annak nincs helyben munkalehetőség.

Ezen a területen sokat jelentene a Jászberény-Jászágó, Jászágó-Csány összekötő utak építése.

Az itt élő lakosságot kötik a gyökereik, a település élhetősége, nyugalma, tiszta levegője. Elérhető közelségben vannak a városok, Budapesttől pedig 80 km-re helyezkedik el Jászágó.

Jelentős pozitívum a faluban, hogy az infrastruktúra fejlett, hiszen a meglévő 397 lakásban a villamos energia bevezetésre került, a vízhálózat 314 lakásban megtalálható, a vezetékes földgáz, a telefon is zömmel megtalálható az otthonokban.

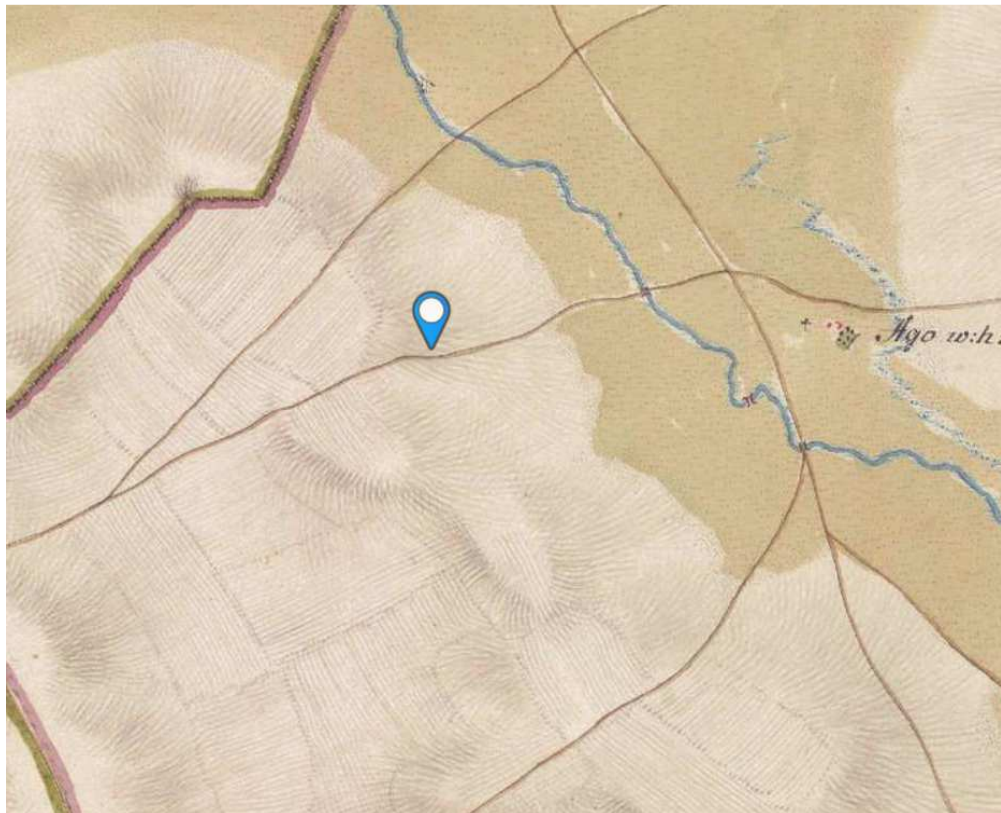
Komfort nélküli lakások a falu peremén és a tanyán vannak, az itt élők még nehezebb életkörülmények között töltik mindennapjaikat, nekik elengedhetetlen segítséget jelent a tanyagondnoki szolgálat.

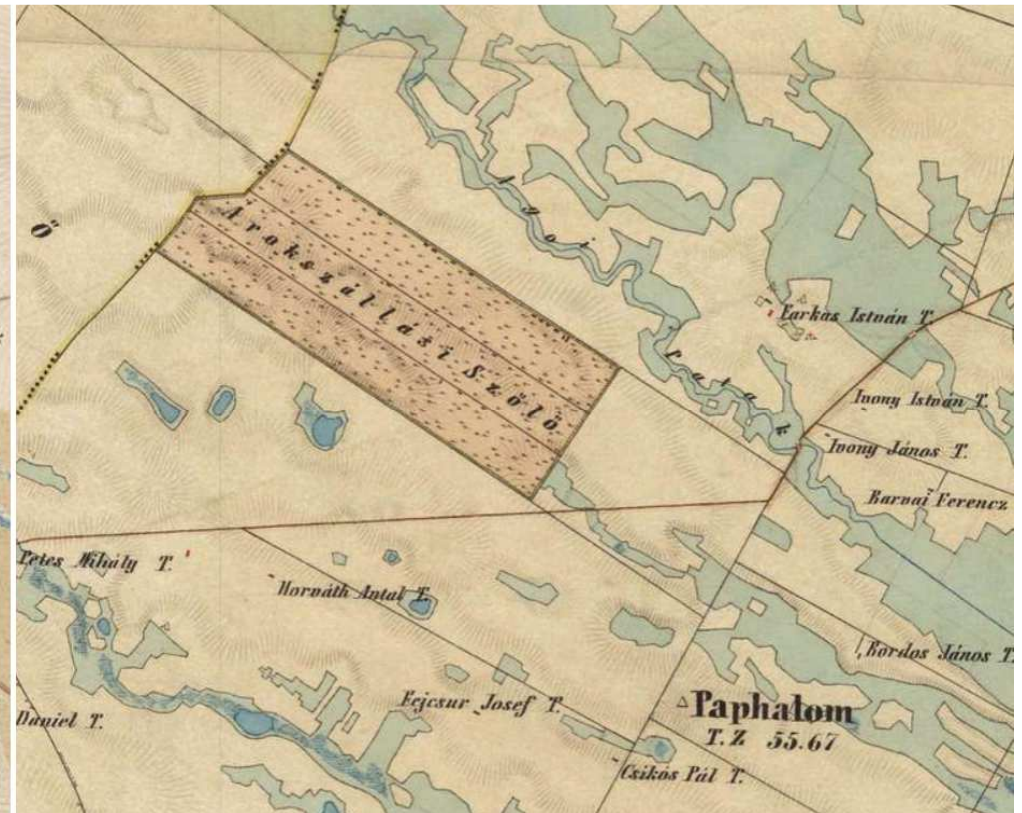
TELEPÜLÉSSZERKEZET

Az alábbi térkép részleteken jól nyomon követhető Jászágó településszerkezeti kialakulása a XVIII. századtól napjainkig.

A török kort követő újjáéledés nyomai megjelennek a Farkas-tanyák környékén, majd láthatóak a szőlőskertek.

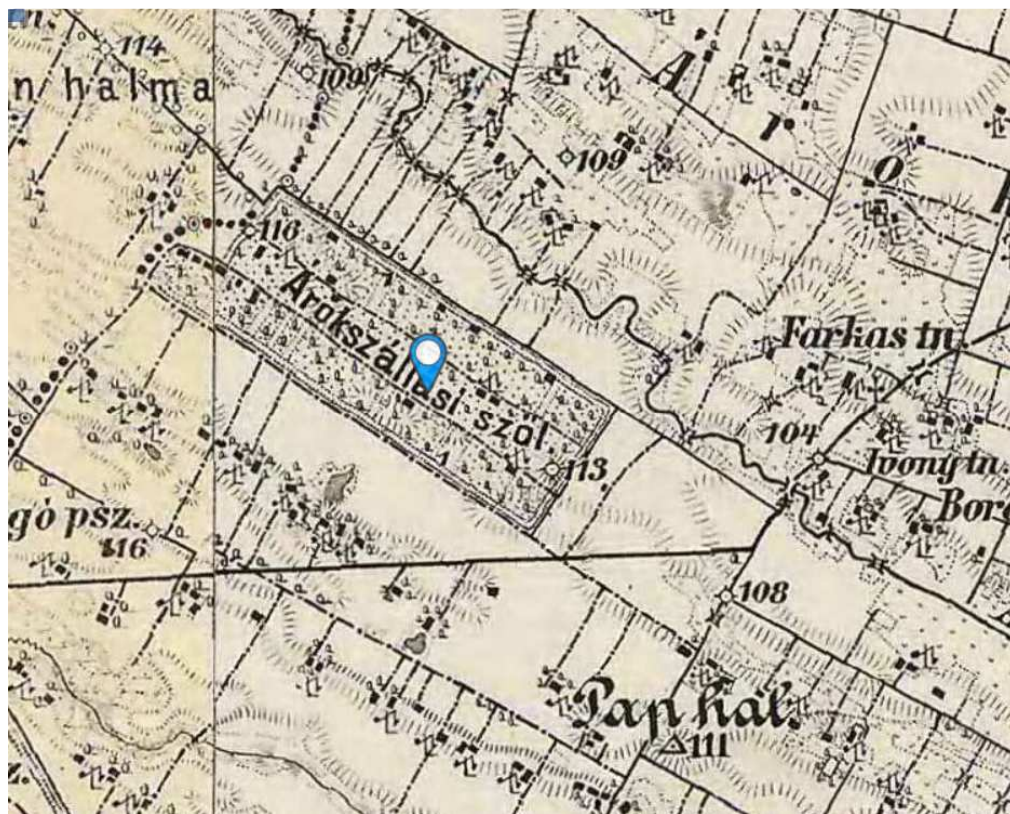

I. Katonai felmérés (1763-1787)

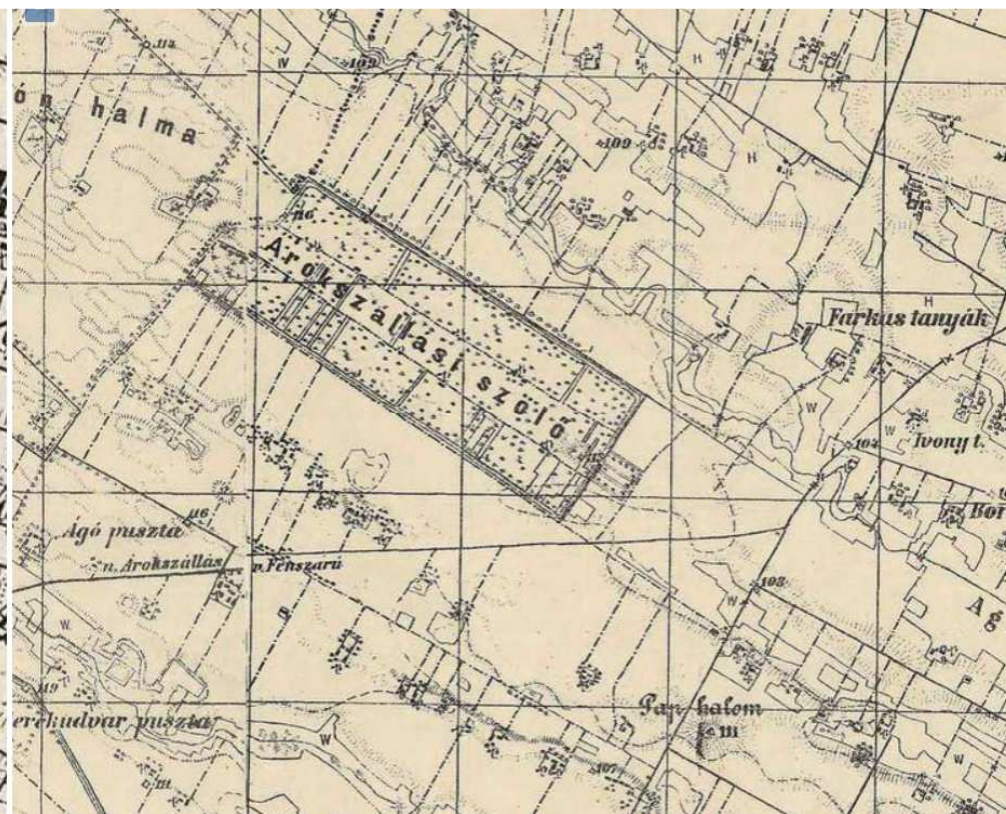

II. Katonai felmérés (1806-1869)

Szemléletesen megjelenik a szőlőművelés parcellái mentén létrejövő – ma is meglévő – utcahálózat.

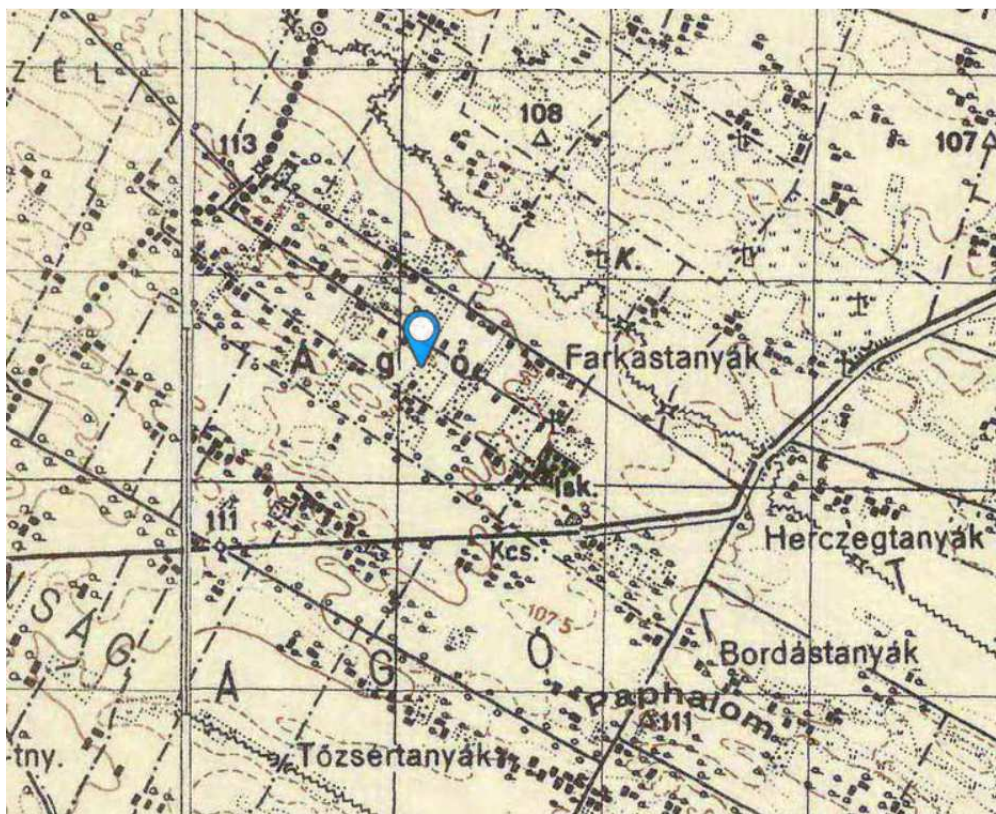

III. Katonai felmérés (1869-1887)

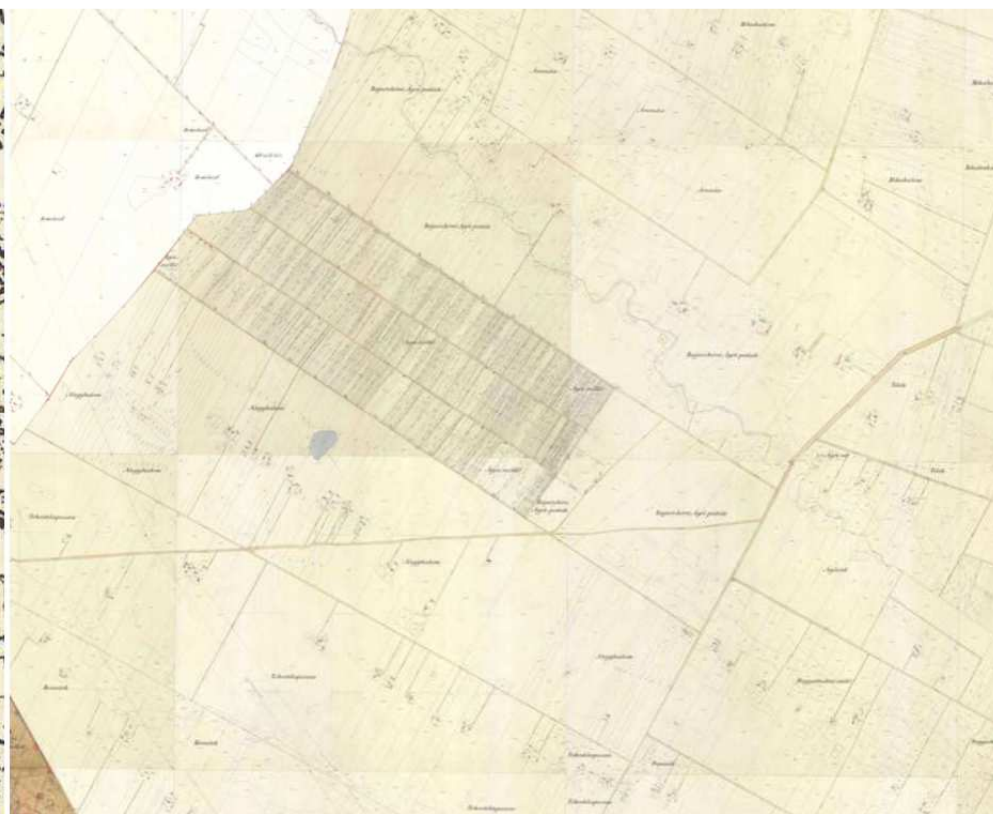

Magyar Királyság felmérése (1869-1887)

A szőlőskertektől délkeletre megjelenik a településközpont egyik első szervező eleme az iskola. A földhivatali nyilvántartás már önálló telkeket jelöl.

Magyarország Katonai felmérése (1941)

Kataszteri térkép (1948)

A XX. század második felében már kialakult a központi településrész a Tanácsházával, a Kultúrházzal, a Postahivatallal, felismerhető az ABC épülete és az artézi kút is. Napjaink légifelvételén jól kivehetők a naperőművek elemei.

Topográfiai térkép (1973)

Google Maps (2017)

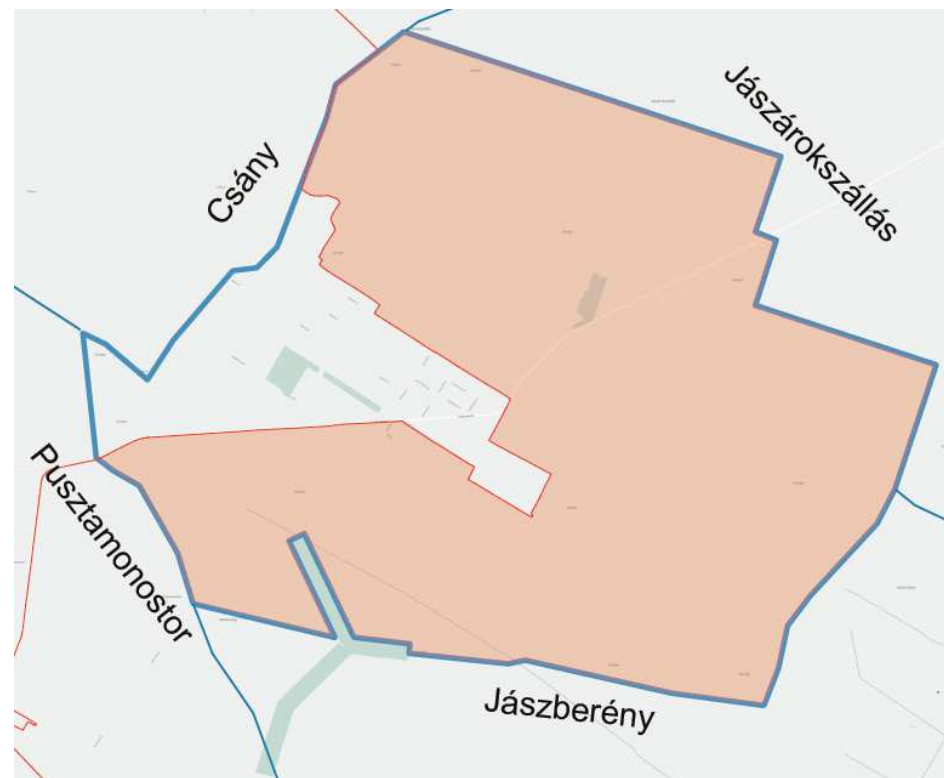
3. ÖRÖKSÉGÜNK

JÁSZÁGÓ VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEI

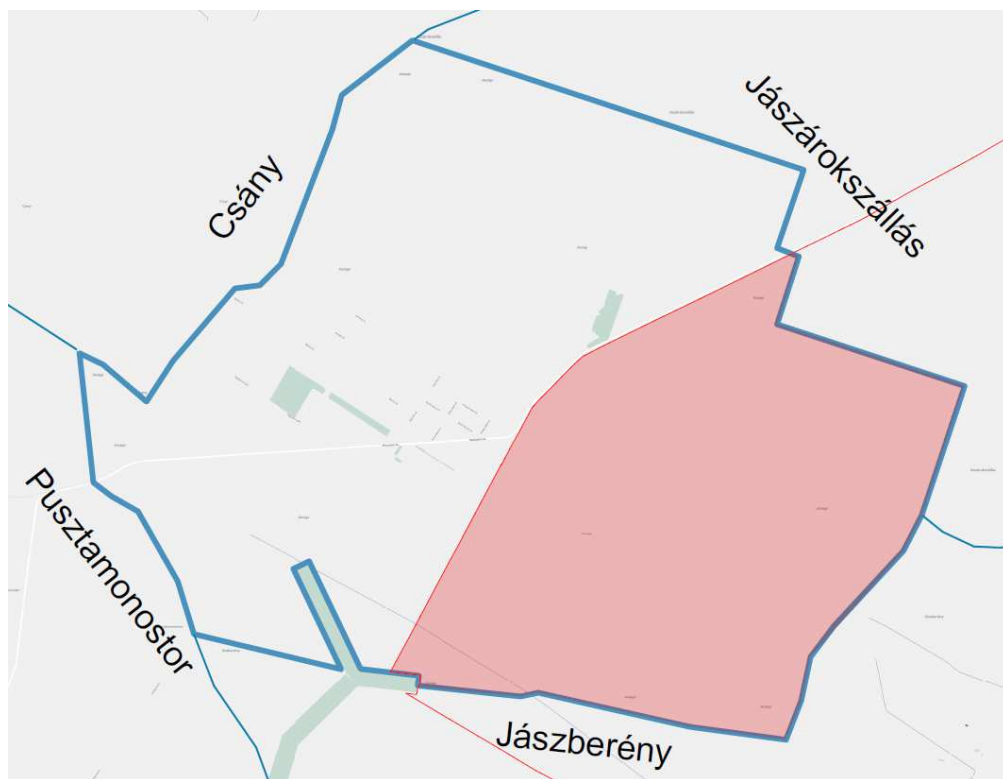
A Hortobágyi Nemzeti Park adatszolgáltatása alapján a védett természeti értékeket a következő térképek mutatják be.

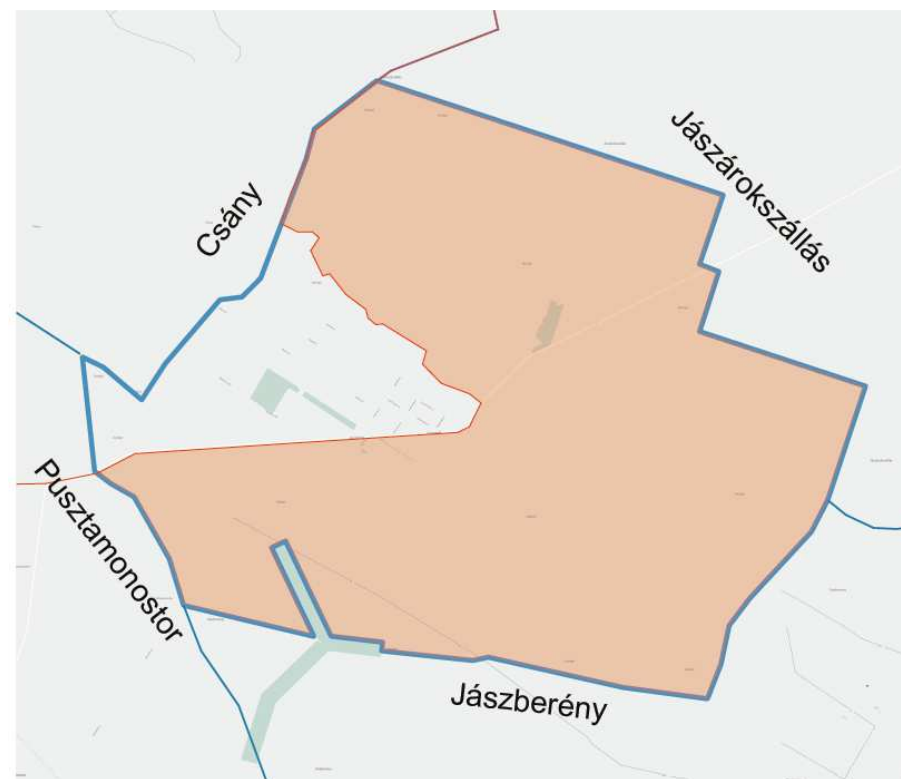
Védett kunhalom

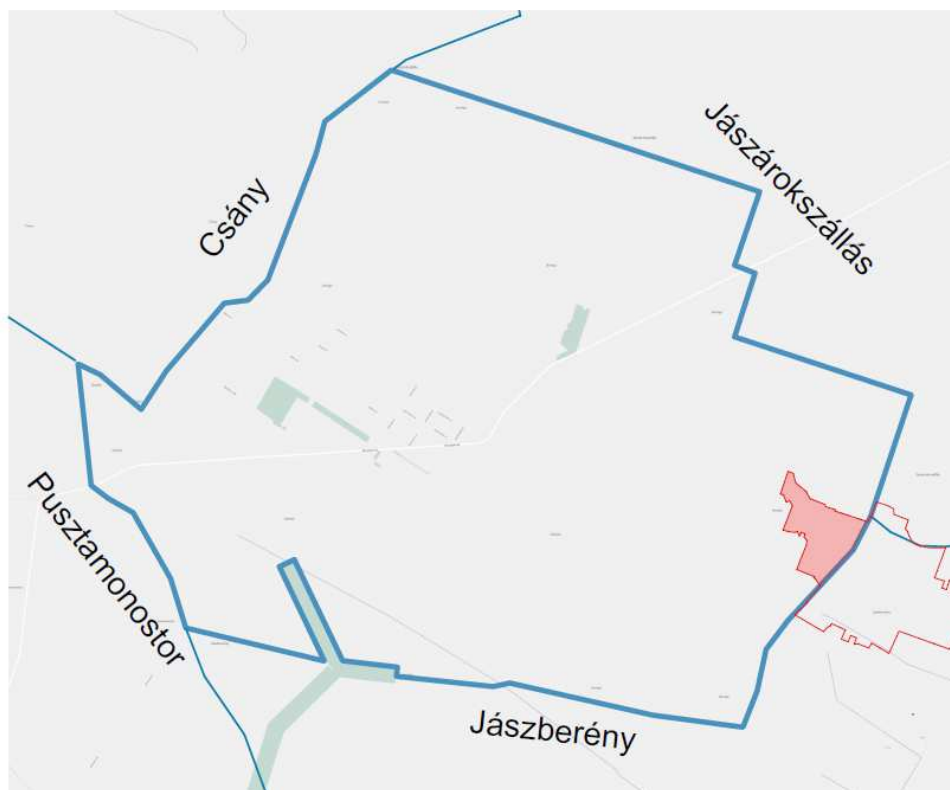
Magas Természeti Értékű Terület

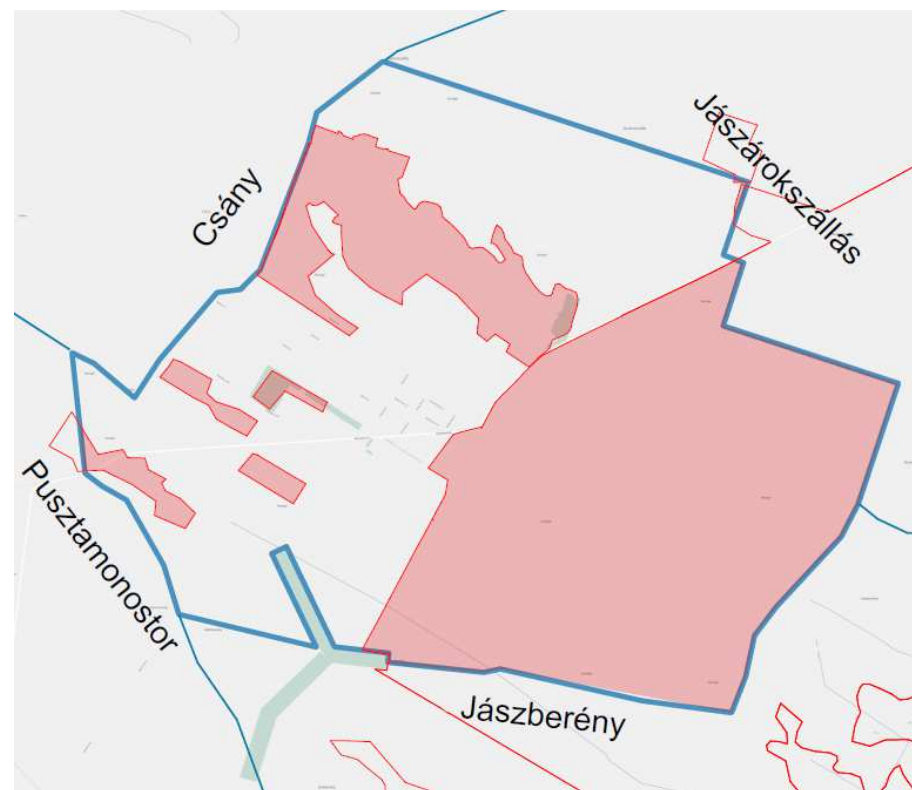
Natua 2000 - különleges madárvédelmi terület

IBA - Kijelölt fontos madárlelőhelyek

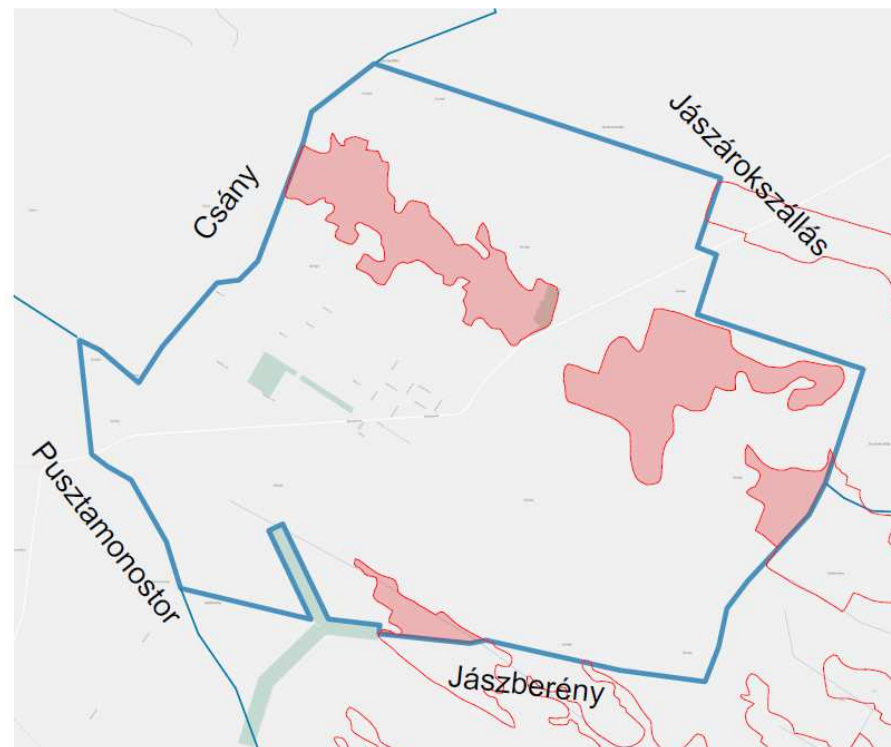
Natura 2000 - kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

Nemzeti Ökológiai Hálózat része

Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület

1996. évi LIII. törvény szerinti természeti terület

JÁSZÁGÓ EGYEDI TÁJÉRTÉKEI

Összesen 33 a fellelt egyedi tájértékek száma. Közöttük típusuk szerint legnagyobb számban a településsel kapcsolatos, vallási emlékek találhatók, mint például: Farkas- kereszt, kápolna, harangláb. Részletesen a kataszter tartalmazza.

MEGJEGYZÉS

A Jászság - az elmúlt évtizedekben - az évszázados kultúrtörténeti emlékek közül sokat elveszített a nagyüzemi mezőgazdaság intenzív fejlesztésének és a település fejlesztésének nyomán. A tanyás településszerkezet részbeni felszámolása Ágón is együttjárt a gazdálkodás épített elemeinek pusztulásával. Nincsenek meg a régi térképen jelzett ősi gémeskutak. Eltűntek a régi folyómedrek nyomát őrző egykori morotvák, kisebb tavak, mocsarak és azokkal együtt a természetes növénytakaró maradványai (ligetek, facsoportok). Nyomtalanul tűntek el a határjelző árkok, vízelvezető csatornák.

A kunhalmok kérdése indokolná a téma részletesebb feltárását is. A Jászság életrajza c. könyv (Fodor, 1942) a Paphalmot és a Hegyes-halmot említi meg a Jászárokszállási halmok között. Valószínűleg a felsorolás hiányos lehet és hibás adatokat is tartalmaz, de biztos hogy mára gyakorlatilag eltűnt a halmok egy része. Az általunk kataszterbe vett halmok mesterséges vagy természetes eredete vitatott ugyan, mégis szerepeltetjük a felsorolásban, mert egy letűnt kor emlékeit őrzik. A Paphalom nagy

részét felelőtlenül elhordták, pedig a táj egyik nevezetes pontja. Az általunk feltárt és elnevezett „Névtelen-halom” őrizte meg leginkább az eredeti magasságát a rajta lévő geodéziai pontnak köszönhetően. Ugyancsak a geodéziai pont mentette meg eddig a Paphalmot a teljes elhordástól. A Hegyes-halom valamikor kettős halomként állhatott a mögötte lévő - ma már alig látható - kunhalommal.

Az intenzív művelés áldozataivá estek a határdombok is. A topológiai térképen jelzett hat közül négy község határt és kettő megye határt jelző dombot találtunk. Ezek a szántás következtében eltűnhetnek.

Jászágon jelenleg sem műemléki sem természetvédelmi oltalom alatt álló építmény illetve terület nincs.

Mint fentebb leírtuk, felmérésünk nem lehet teljes. Nem vehető fel minden elhagyott tanya, minden - eredeti állapotát megőrző - Jászságra jellemző lakóház. Megőrzésük, eredeti állapotuk visszaállítása azonban indokolt volna, hiszen előnyösen változtatná meg a településképet, és visszaadná az egykori Ágó hangulatát.

Találtunk olyan értékeket, amelyek ma még nem egyedi tájértékek, de megóvásuk, megőrzésük egy-két évtized elmúltával hozzájárul azzá válásukhoz. (Ilyen pl.: a temető tölgy- és nyírfasora.)

Nem találtuk meg a történetben említett Kisárkot, aminek a kataszterbe való felvételét feltétlenül javasoljuk.

A falu értékei közé kell sorolnunk azokat a „kifordított” léckerítéseket, amelyek merevítő keresztfája az utca felé van felerősítve, és így meghatározóak az utcakép kialakításában. Ezek megőrzése feltétlenül javasolt.

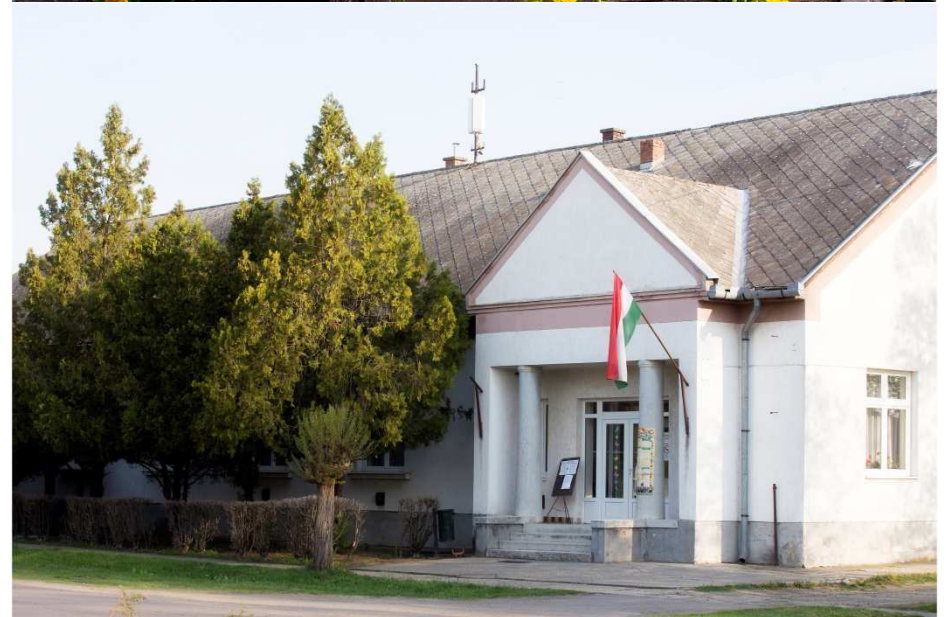
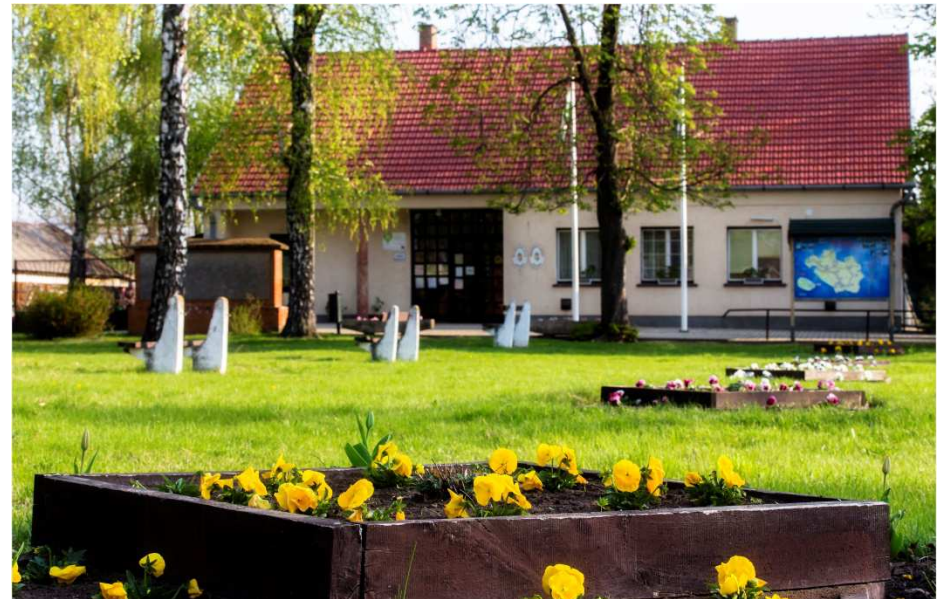
A tájértéki elemeket tételesen felsoroló tájérték kataszter a kézikönyvhöz mellékletként kapcsolódik.

JÁSZÁGÓ ÉPÍTETT ÖRÖKSÉGE

A település központjában lévő középületek – a kistelepülési jellegnek megfelelően – nem emelkednek ki magasságukkal a lakóépületek közül. A főtér parkos, ligetes kialakítása nyugalmat árasztva fogadja be a múlt emlékeit.

A központ jelentős zöldfelületei hozzájárulnak a barátságos településkép kialakulásához.

Az ABC modern épülettömege a laza beépítésben nem hat zavarólag.

Az iskola az iskolakápolnával és az új templom is a természeti környezet elemei közzé simul.

A múlt emlékeiként köszönnek vissza a régi épületek, melyek között omladozó és felújított egyaránt található.

A tornácos és a „lopott tornácos” épületek egyaránt előfordulnak.

A régi módosabb gazdák háza már két ablakszemes és tornácníylásos utcai homlokzatra ültetett nyeregtetőt viselnek.

A régi épületek vert falas és vályogtéglás építési módját felváltotta a korszerű falazóelemek alkalmazása.

A faragott galambdúcos oromfal a múlt kézművességének szép példája.

A tornácok változatos megjelenése figyelhető meg.
A tornác oszlopai téglából falazottak, vagy fából készíttetek.
A toldott tornác is jellemző a településen.

A településközpont tágas utcáinak viszonylag nagyméretű telkei lehetővé teszik a laza, gazdálkodásra is alkalmas beépítést.

Az egymást követő korok jellegzetességeit tükröző tetőidomok a dús növényzet hatását kihasználva jól megférnek egymás mellett.

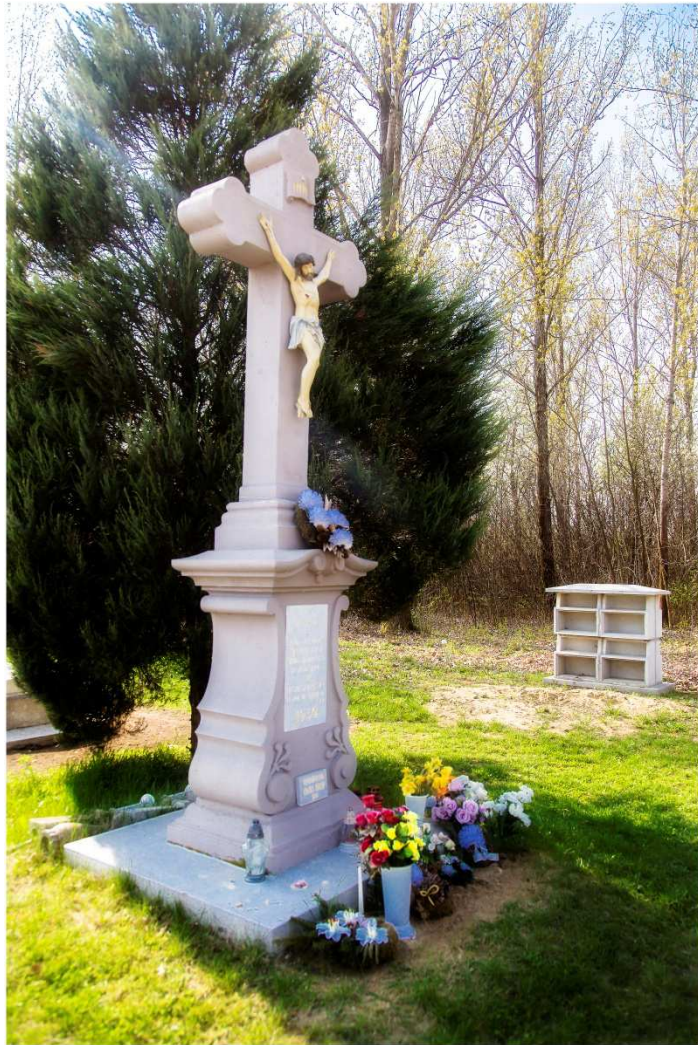

Az egykori szőlőskertek funkciójukat veszített présházainak egy részét felújítva, megtoldva újra használják – lakó, vagy gazdasági épületként.

A MÚLT EMLÉKEI – A MÚLTAT IDÉZŐ EMLÉKEK

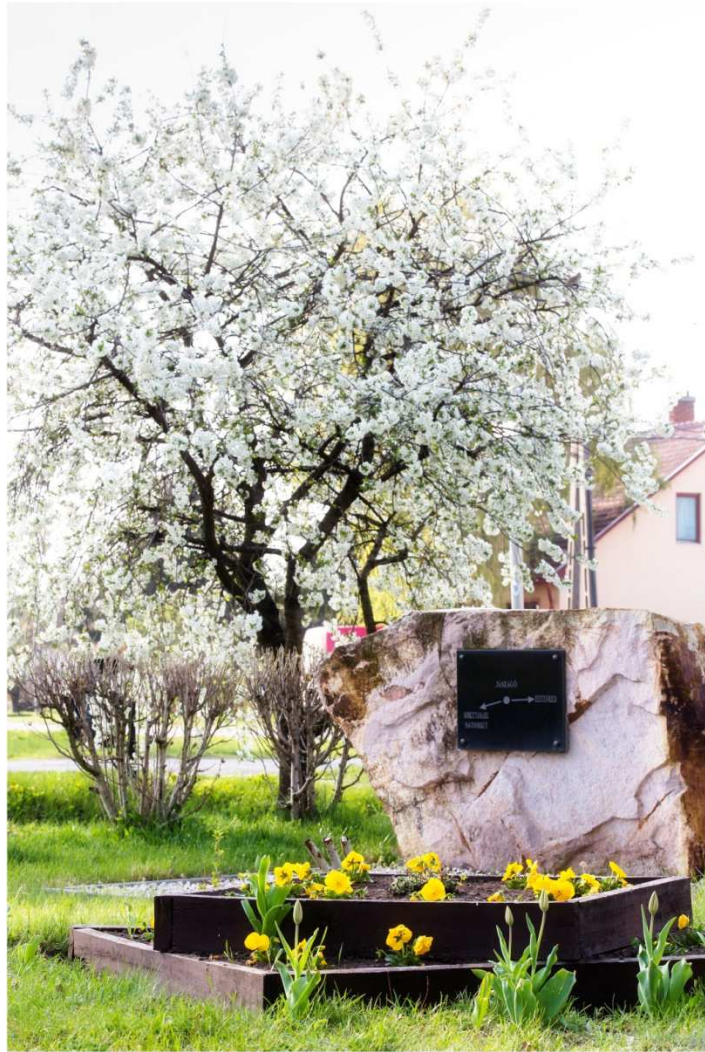
A település méretéhez képest jelentős számban találhatók szakrális és világi emlékek.

A hősök emlékműve, a kút, a régi és új harangláb – mind a kötődés jelei. A testvértelepülés emlékköve a távoli barátokhoz köt.

A testvértelepülések emlékköve a távoli barátokhoz köt.

A gazdálkodás és a régi életvitel ma is praktikus emlékei a szabadtéri kemence, a kerek kút, a tornác faragott padja.

A tanyás gazdálkodás szép példáit örökítették meg a fotók.

Érdekes múltidézésre ad lehetőséget a tapasztalati alapon méretezett szerkezetű akol és az eredeti formájában újjáépített, félig földbe vájt dinnyés kunyhó.

4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

(TAK felület LTK térkép felhasználásával)

- Településközpont terület
- Falusias területek
- Majorsági területek

Jászágó belterületén két eltérő karakterű terület jelenik meg.

Az egykori szőlőskertek parcellái által meghatározott szigorú rend szerint alakult ki a „falusias” lakóterület, ahol arányait tekintve keskeny, hosszú telkek, a dűlőutakból létrejött keskeny utcák, előkert nélküli, oldalhatáron álló, utcára merőleges nyeregtetős kisméretű épületek (présházak és bővítményeik) a meghatározóak.

A terület folyamatosan átépül. A telkek összevonása, nagyobb előkert biztosítása formálja át a beépítést.

A nagyobb telekszélesség lehetővé teszi a szabadonálló telepítést is.

A önállósodással összhangban, időben később kialakult, arányosabb telekméretű „településközpont” terület a lakófunkció mellett ellátja a közintézményi funkciókat is.

A területet az előkertes, oldalhatáron álló, utcára merőleges nyeregtetős beépítés jellemzi.

A lakó- és középületek a XX. század második felének építészeti jegyeit viselik – egyedül az iskola épülete és az iskolakápolna régebbi.

A telkek méreteiből adódóan jelentős a terület zöldfelületi fedettsége, ami a központ nagy parkjában csúcsosodik ki.

Külterületen, a beépítésre nem szánt területeken lévő majorságok beépítése során a hagyományos tanyás gazdálkodás korszerűbb formái jelennek meg, melyek jellegzetességeinek megtartása kívánatos.

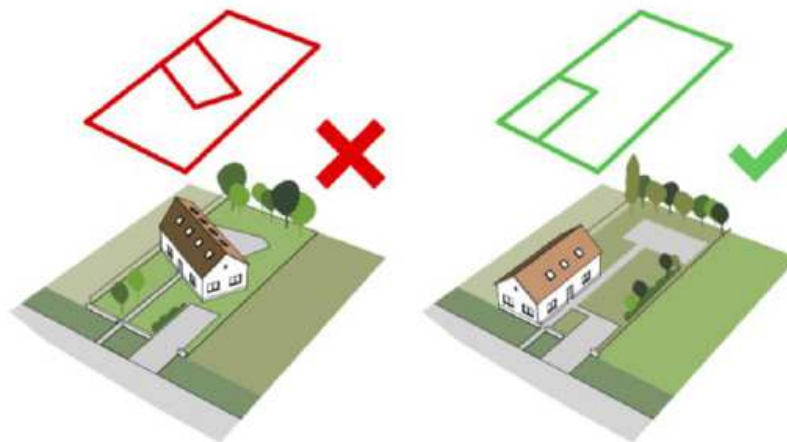
5. ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Az új épületek megvalósítása során – településrendezési eszközök alkalmazása, illetve telekalakítás révén – a két karakterterület közötti eltérés el fog tűnni. A „falusias” terület telkei összevonás nyomán szélesebbé válnak, a tömbbelsőket feltáró új utcák rövidebb telkeket eredményeznek, ezáltal távlatban a településközpontéhoz hasonló telekstruktúra alakulhat ki.

Ebből fakadóan az építészeti útmutató ajánlásait egységesen, mindkét karakter területre vonatkozóan fogalmazzuk meg.

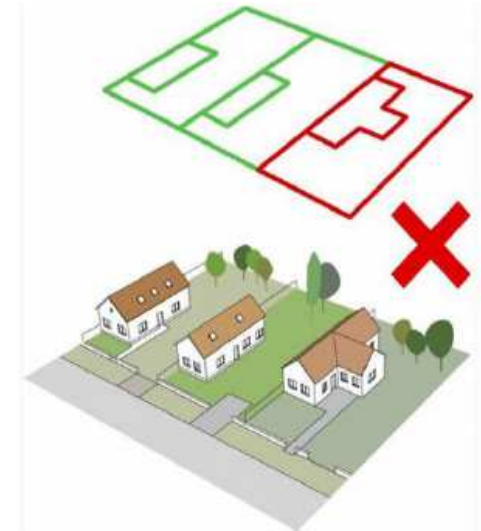
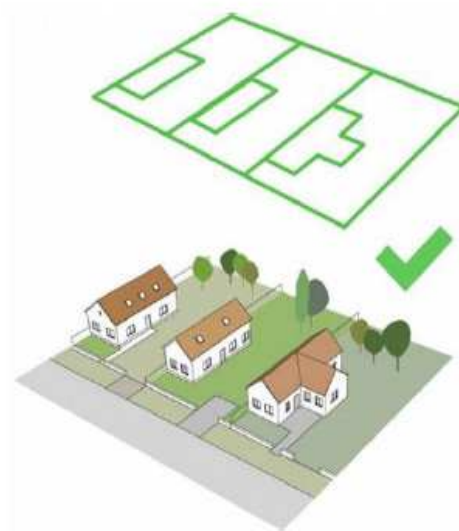
Telepítés

Az általános településrészen megállapíthatjuk, hogy oldalhatáronálló beépítés alakult ki, kivételt ez alól csak a nagyobb intézmények képeznek, ahol szabadon álló az épületelhelyezés. Nem javasolható a zárt sorú vagy ikres beépítés, mert túlzottan zárttá válna az utcakép és a hagyományos rendet megtörné. Az oldalhatáronálló telepítés kedvez a telekhasználatnak, a lakóépületet természetes növényssávval elválasztva a hátsókert gazdálkodásra alkalmassá válik.

Előkert

Az előkert méretek jellemzően utcán belül azonosak, melyeket javasolt továbbra is megtartani, mert így egy rendezett településkép alakul ki.

Épületmagasság

A meglévő épületek közé, mellé hasonló épületmagasságot javasunk, mert a túl magas épület megtörné az utcaképet, túl hivalkodó lenne és esetlegesen a szomszéd telek benapozottságát is korlátozná.

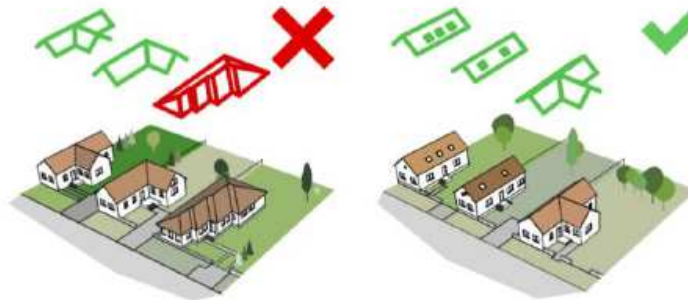
Tetőhajlásszög

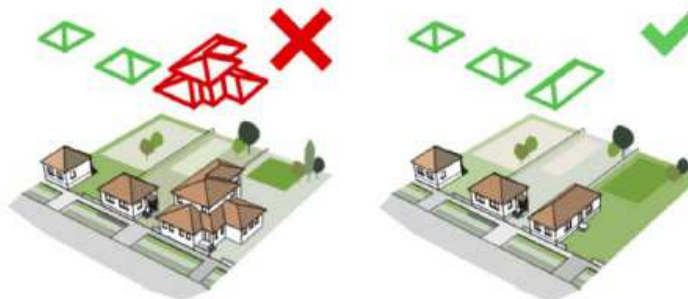
Az általános településrészén a tetőhajlásszög csak egyes utca szakaszokon egyforma, azonban jellemzően egymáshoz közel szűk tartományban mozog a hajlásszög. Nem jellemző a lapostető és a túl meredek alpesi tető sem. Javasoljuk továbbra is megőrizni ezt a településképet, a meglévő épületek közé a meglévőhöz igazodó tetőhajlásszög illik. A magastetős épületek építése nemcsak településképi szempontból, de a hagyományok őrzése miatt is javasolt, továbbá a magastető alatt kialakuló padlástér tárolóhely is lehet, vagy esetlegesen egy későbbi tetőtérbeépítést is lehetővé tesz.

Tetőforma

A településrészen a tetőforma jellemzően az utcára merőleges nyeregtető, és a kockaházak sátoztetős tetőformái is megjelennek. Nem alakult ki túl összetett tetőforma, így a lapostetővel együtt ezt a típust ne

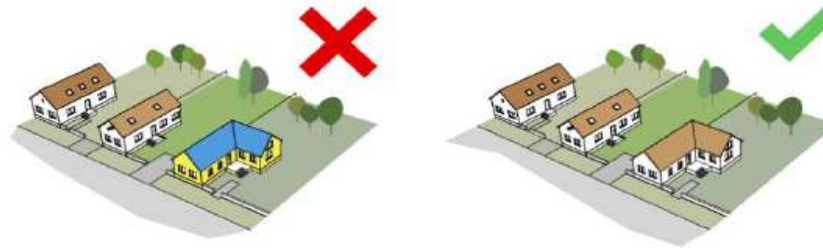
válasszák. Kívánatos az illeszkedés vizsgálata, az adott utcaszakasz jellemző tetőformájának meghatározása és ahhoz való igazodás.

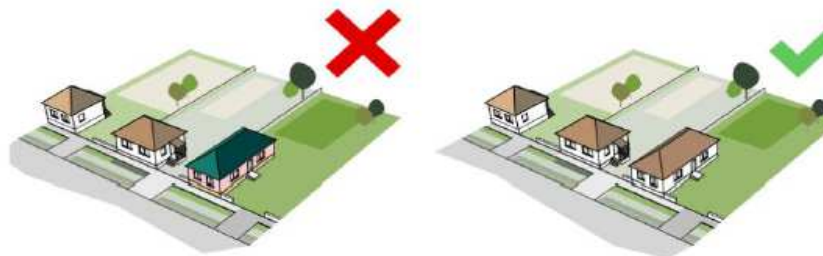
Amennyiben az utcarészleten sátoztetős épületek állnak, akkor oda modernebb köntösben újragondolva hasonló kerüljön és kerüljük a túl szabdalt, tördelt tetőformát.

Anyaghasználat, színvilág

A településrészen jellemzően elütő színű sötétebb lábazat, világosabb pasztell színű falazat alakult ki, nem egyforma színekkel, de hasonló színvilággal. Kerüljük a túl élénk, rikító színek használatát.

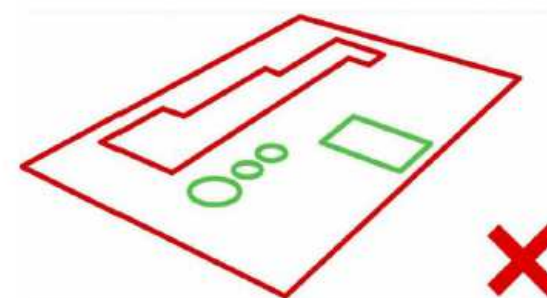
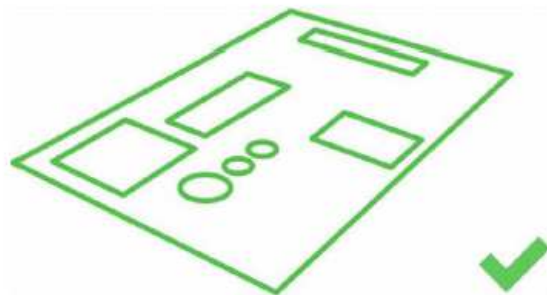

Anyaghasználat tekintetében jellemzően a kőporozott, vagy nemesvakolattal felületkezelt fal a jellemző, valamint a természetes, natur cserép. Kerüljük a fém anyagok, a kirívó színek, a fém héjazat alkalmazását.

Beépítésre nem szánt területek (majorok)

Szabadonálló, vagy majorszerűen csoportosított mezőgazdasági építmények elhelyezését javasoljuk illeszkedve a meglévő telepítéshez.

6. MAI PÉLDÁK

A régi házak felújításának és formavilágukban, arányaikban a régiekre emlékeztető új épületek több szép példáját találhatjuk.

A felújítások és az új építések során sokan követik a hagyományos anyaghasználatot (cserép, nád és fa).

A tájház hagyományos arányai, tornáca, anyaghasználata (cserép, nád, fa, meszelt fal) szép példája a múltisztelő felújításnak, mely egyben példát is ad a jelennek.

A korszerű lakóépületek építése során is törekedtek hasonló elvek érvényesítésére.

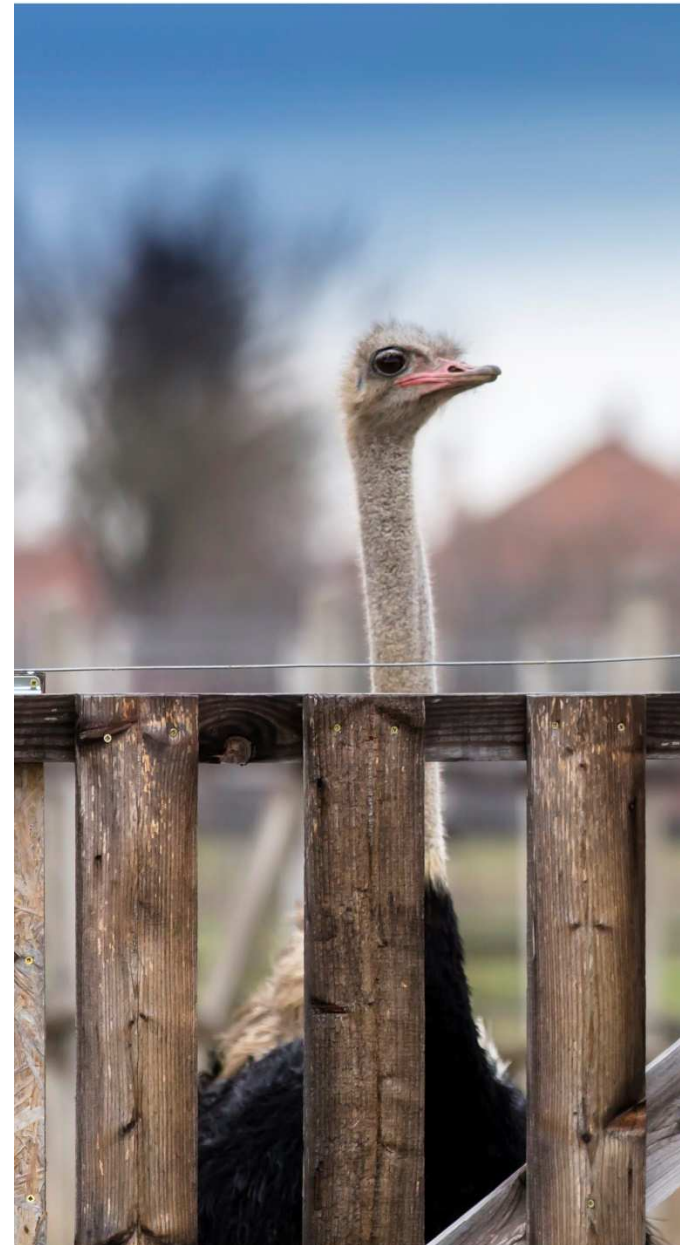
Az egykori szőlőskertek parcelláiból létrejött nagyméretű telkeken kialakuló gazdálkodási központokban a tulajdonosok lakóépületei napjaink polgárosodási folyamatát tükrözik. A telekméret lehetővé teszi a szabadon álló és az utcától távolabbi telepítést.

A településközpont laza, ligetes részén is kialakultak nagyméretű telkek, ahol jól érvényesülnek a korszerű, de a múlt értékeit felidéző méreates lakóépületek.

Az állattartás Jászágó fontos gazdálkodási eleme.

Az új, nagyméretű gazdasági épület jó példája a formájában, anyaghasználatában, színezésében a hagyományokat továbbvivő építésnek.

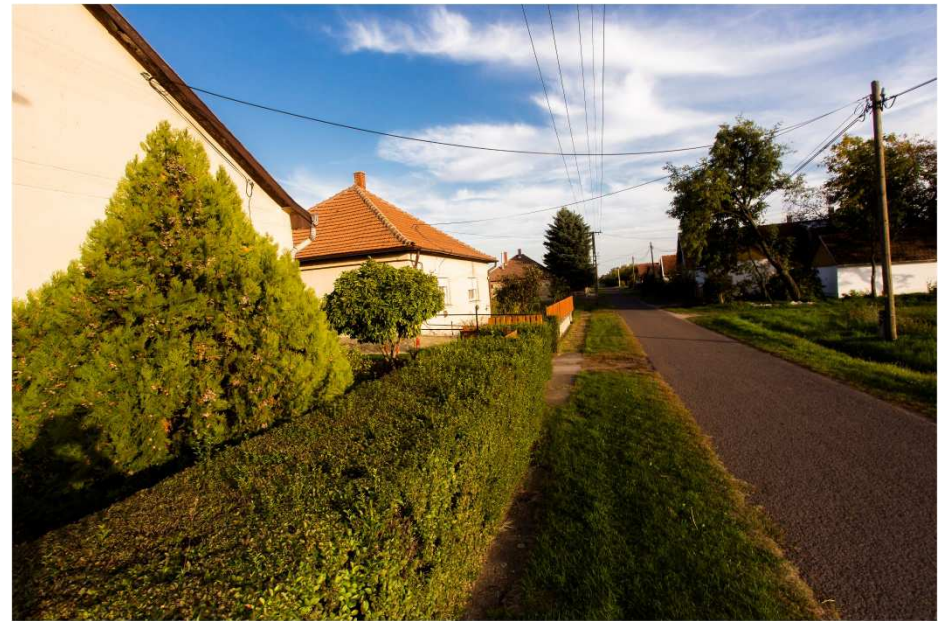
7. UTCÁK, TEREK

A település laza beépítettsége révén kialakult jelentős zöldfelületi fedettség barátságos utcaképet biztosít.

A telken belüli zöldfelületek az előkertti növényzettel, vagy a sövénykerítéssel átmenetet, egyben kapcsolatot biztosítanak a közterületi zöldfelülettel, ami kedvező környezeti hatást vált ki.

Az így kialakult zöldfelületi rendszernek a fenntartása és fejlesztése kívánatos.

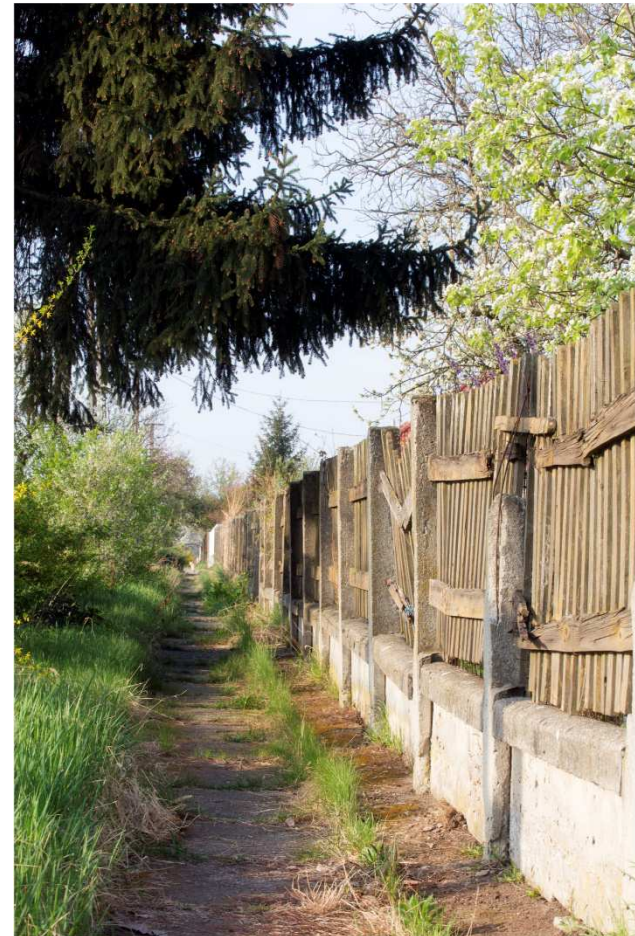
A településközponti park gondozottsága, utcabútorokkal, emlékművekkel és más emlékekkel kellemes pihenőteret eredményez.

KERÍTÉSEK

A településen rendkívül változatos formákban jelennek meg a kerítések.

Általában áttört, lécezett szerkezetűek, fából készültek. Sajátos helyi jellegzetesség a „kifordított” – riglifájával az utca felé forduló) léckerítés.

Ritkábban, de megjelenik a tömör fakerítés és a fémkerítés is.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Jászágó bel- és külterületén megjelentek a napelemez kiserőművek. Ezek környezethez való illeszkedését elsősorban növénytakarás biztosítja.

A növényzet gondozott fenntartása kívánatos.

A meglévő légvezetékek rekonstrukciója során törekedni kell azok kiváltására földkábelrel.

8. REKLÁMTÁBLÁK

A településen nem jellemző a reklámfelületek megjelenése.

A későbbiekben megjelenő igények kielégítése során más településekről vett jó megoldások szolgálhatnak mintául.

A hirdető felületek elsődleges célja a figyelem felkeltése és a tájékoztatás – nem a meghökkentés. Ennek szellemében, az utcaképbe illő megjelenítéssel, gazdagítani lehet a környezetet.

Különösen alkalmasak erre a cégtáblákon túl a homlokzatra merőleges cégérek, de szigorúan az épület jellemzőihez alkalmazkodva.

Óriásplakátok elhelyezése a településen a későbbiekben sem kívánatos.

IMPRESSZUM

- Megrendelő:** Jászágó Községi Önkormányzat
5124 Jászágó, Kókai László tér 1.
Mozsár Lászlóné polgármester
www.jaszago.hu
- Készítette:** Dankó Zoltán települési főépítész
- Fotók:** Nagy Tamás (Álomgyár Fotostudió)
- Felhasznált források:** Jászágó község honlapja
Adatok Szolnok megye történetéből (JNSzM Levéltár)
Jászágó története (Macsi Sándor)
Jászágó egyedi tájérték katasztere (dr. Csima Péter és hallgatói KÉE Tájvédelmi tanszék – 1997)
Hatályos TRE
TAK mintaanyag (Lechner Tudásközpont)
Google maps
Mapire Maps
- Készült:** 2017.

